

Valko-Venäjän sotilaspolitiikka vuonna 2022

Nico Lamminparras

Sota Ukrainassa kääntyi pian tämän esseen viimeistelyn jälkeen kahdeksannelle kuukaudelle, ja alun intensiivisen seurannan jälkeen naapurimaa Valko-Venäjä on jäänyt uutispaitsioon. Osaton maa ei sotatoimissa ole ollut, toteuttihan Venäjä toukokuuhun mennessä Valko-Venäjän maaperältä Ukrainaan yli 630 ilma- ja ohjusiskua (BH). Maan syvenevästä roolista Ukrainan-operaatiossa vihjaavat myös presidentti Aljaksandr Lukašenkan korulause Valko-Venäjän itsenäisyyspäivänä heinäkuussa siitä, että totuus on ”rakkaiden veljien” venäläisten puolella (PRB 2022a) ja syyskuun lopun sotilasdoktriinin päivittämistä koskeva lausunto siitä, että yhdessä Venäjän kanssa maalla ”on tosiasiallisesti yhteiset asevoimat (keihäänkärkenä meidän armeijamme)” (PRB 2022b). Toisaalta Ukrainan itsenäisyyspäivän 24.8. onnitelussa ukrainalaisille Lukašenkan vakuutus siitä, ”etteivät tämänpäiväiset vastakkainasettelut voi romahduttaa kahden naapurikansan vuosisataisia syviä suhteita” (PRB 2022c), viestii tasapainon hakemisesta.

Tässä laadullisen tutkimuksen metodeja hyödyntävässä katsauksessa kavennan informaatiokatvetta tarkastelemalla sitä, miten Valko-Venäjän ylimmän johdon diskursseissa käsitellään maan sotilaspoliittista tilannetta sekä sitä, miten maan asevoimia kuvaillaan ja millaisina valkovenäläisjohto näkee niin sotilaalliset kuin muut Venäjä-suhteet. Tarkastelu tuottaa sekä sotilaalliseen että (siviili)yhteiskunnalliseen keskusteluun yhden yleiskuvan Valko-Venäjän asemasta Ukrainan-sodan aikana, samoin kuin kuvan maan asevoimista, niiden varustelusta ja vahvuuksista sekä yhteistyöstä Venäjän asevoimien kanssa. Erityisesti poliittisen tahtotilan, mutta myös päivänpolttavan tilanteen asettaminen omiin viitekehyksiinsä edellyttää kielenkäytön tarkastelua. Auttaakseni alueen sosiaalisen kieliopin, eli julkisten ja piilievien vuorovaikutusnormien (Siljander 1995, 111–114), hahmottamista, olen oheistanut

ja suomentanut sitaatit Valko-Venäjän ylimmän johdon sotilaspoliittista kehitystä syyskesällä 2022 linjanneista lausunnoista sekä niissä käytetyistä sanavalinnoista.

On kuitenkin syytä muistaa, että sodan aikana käänteet voivat olla nopeita ja että tämäkin analyysi tulee julki vasta kuukausi kirjoittamisensa jälkeen. Korostettakoon, että pyrin arvioimaan pikemminkin Valko-Venäjän sotilaallisen kehityksen päivänpolttavia päälinjoja kuin laatimaan sotatieteellistä tutkielmaa valkovenäläisestä taisteluvuolmiudesta. Niinpä teksti soveltuu myös laajemmalle yleisölle, eikä lukijalta odoteta sotakaluston, sen käyttöperiaatteiden tai taktiikan syvällistä tuntemusta.

Liittoutumattomuudesta länsikilveksi

Valko-Venäjän korkeimman tason armeijajymäryksestä ja maan suorituskyvyn riippuvuussuhteesta kertoo presidentti ja ylipäällikkö Lukašenkan toteamus itsenäisyyspäivän seppeleenlaskutilaisuudessa siitä, ”...että Valko-Venäjän ja Venäjän liitossa jo kauan sitten on rakennettu asevoimien yhteinen joukko-osasto. Tosiasiallisesti yhteinen armeija” (PRB 2022a). Presidentti ei kuitenkaan tarkentanut, mitä osastoa hän pitää yhteisenä, mutta ilmaus tuskin käsitti kaikkia valkovenäläisiä joukko-osastoja. Mikäli asia olisi niin, olisivat Minskin kaaderit menettäneet kokonaan otteensa paikallisista turvallisuusvoimista.

Toki integraatio Venäjän asevoimien kanssa jatkuu kolmatta vuosikymmentä ja kotimaisen ylimmän johtoportaan puuttuessa operatiivisen ja strategisen tason harjoitukset käydään Moskovan komennossa (Muzyka 2021, 4; Venäjän ja Valko-Venäjän yleisestä integraatiosta 1990-luvulla ks. esim. artikkelikokoelma BRIAA¹; Perepelitsa 1999; Drakokhrust & Furman 2002). Kuitenkin aivan ensimmäisessä, vuoden 1992, sotilasdoktriinissaan Valko-Venäjä julistautui puolueettomaksi ja liittoutumattomaksi. Linjaus oli looginen, sillä valtionpäämiehenä 1991–1994 toiminut Stanislau Šuškevitš pysytteli etäällä sekä Venäjästä että vastaluodusta Itsenäisten valtioiden yhteisöstä, IVYstä (Mikalajeu 2002, 370). Kieltämättä se, että äskettäin Moskovan keskuskomennosta vapautunut maa (tai sen eliitti) olisi rientänyt jälleen Kremlin syliin, olisi muodostunut räikeäksi paradoksiksi.

Toisaalta myös Moskova etsi 1990-luvun alussa sotilaallista paikkaansa entisen suurvallan raunioilla. Esimerkiksi vuosina 1990–1991 Transnistrian kriisin kärjistyessä Kremlin haukat ajoivat ulkovenäläisten puolustamista voimalla, kun taas omaa positiotaan varmistellut Jeltsinin piiri empi (Lamminparras 2014a, 70, 82, 92; Lamminparras 2014b, 42). Mitä todennäköisimmin Šuškevitšin intoa pysyä etäällä Moskovasta vahvisti Venäjän uusi lähinaapuripolitiikka (ks. esim. Tsihamirau 2002b), jonka konkretiaa oli todistettu Venäjän 14. armeijan tullessa moldovalaista ja transnistrialaista väliin Benderissä kesäkuussa 1992 (sodasta Dnestrillä ks. Lamminparras 2014a, 60–62, 72–76; Lamminparras 2014b, 42).

Moldovaa osuvampi verrokki Valko-Venäjälle on kuitenkin etelänaapuri, jo siksikin, että edesmenneet Šuškevitš ja Ukrainan presidentti Leonid Kravtšuk yhdessä Venäjän SFNT:n presidentin Jeltsinin kera allekirjoittivat Neuvostoliiton lakkauttaneen IVY-sopimuksen joulukuussa 1991 (Šuškevitš 2012, 176–197; Valko-Venäjän lähihistoriasta ks. esim. Korosteleva, Lawson & Marsh 2003; Miranovitš 2003; Turonak 2006). Vaikkei Valko-Venäjällä saattanut odottaa tapahtuvan esimerkiksi Krimin vuoden 1992 itsenäisyystahdonilmauksen (Kuzio 2002, 204), saati niemimaan vuosien 1994–1995 irtautumispyritysten (Kuzio 1997, 67–83), kaltaisia Venäjä-mielisiä kriisejä, Neuvostoliitolta periytyvän sotavoiman jakokysymys oli yhtä lailla avoin. Maassa majaili yli 240 000 sotilasta, joskin määrä pieneni vuoteen 1996 mennessä 85 000:een (Mikalajeu 2002, 371).

Kiintoisasti Muzyka (2021, 1) toteaa Valko-Venäjällä neuvostoaikana sijainneiden joukkojen tehtävän olleen ”keihäänkärki, joka olisi tehnyt läpimurron Nato-puolustukseen Saksassa”. Maantieteellinen etäisyys ei tue ajatusta sellaisenaan, ja Puolaan, Tšekkoslovakiaan ja Itä-Saksaan sijoitettujen voimien osuus tulisi ottaa tutkimuksessa myös huomioon. Kenties kuvaavampi ilmaus Valko-Venäjältä operoivien yksiköiden neuvostoaikaisesta tehtävästä päätyisi lähemmäs toisen portaan roolia, eli näiden tuli murtokohdasta tunkeutua syvälle vastustajan alueelle.

Toisaalta silloisen Valko-Venäjän SNT:n maaperällä sijaitsi maailman kuudenneksi suurin ydinasearsenaali (ibid.), joka tosin heti 1990-luvun alussa siirrettiin Venäjälle (Tsihamirau 2002a, 352). Mainitsemisen arvoista on nykyisen ylipäällikön idänpolitiikka ja sen painoarvo: ennen presidenttiyttään pragmaattisesti idänsuhteita kommentoinut Lukašenka ryhtyi vuonna 1994 valituksi tultuaan ajamaan Venäjä-suuntausta, jonka sotilaallisesti näkyvin merkki oli maiden valtioliiton myötä päivystysvastuuseen vuonna 1996 astunut yhteinen ilmapuolustusjärjestelmä (ibid., 351–353). Tämä Buk-ohjuksiin perustuva ilmapuolustusjärjestelmä modernisoitiin 1990-luvun lopussa, ja modifikaation myötä se kykeni tavanomaisten kohteidensa lisäksi torjumaan taktisia ballistisia ohjuksia ja maakohteita (Mikalajeu 2002, 371).

Vanhentunut varustelu

Kyynisesti katsoen läntisimpänä neuvostotasavaltana Valko-Venäjä vastasi yhtäältä Venäjän SFNT:n länsiosien maa- ja ilmapuolustuksesta ja toisaalta toimi samalla vastustajan mahdollisten ensi-iskujen kohteena. Nykyään venäläisjoukkojen selustan suojaamisesta puhuminen taas on puhdas retorinen tehokeino, sillä esimerkiksi Valko-Venäjän maavoimat käsittävät ainoastaan 45 000 sotilasta (Muzyka 2021, 20). Ilmapuolustuksen osalta ei liioin tule unohtaa sitä, että Valko-Venäjän rykmentit Brestissä, Hrodnan lähistöllä sekä Polatskissa nojaavat pitkälti vanhempiin S-300-sarjan ohjuksiin (ibid., 11).

Teknistä takamatkaa kiriäkseen Venäjä sijoitti alkukeväästä Brestiin kaksi huippunykyaikaista S-400-ilma- ja ohjustorjuntapatteristoa (MWM), kun taas valkovenäläisten vanhemmalla mallilla varustettujen ilmatorjuntaohjusjoukkojen operatiivistaktinen harjoitus toteutettiin elokuun lopussa Astrahanin alueella sisä-Venäjällä (MORB 2022a). Kokonaiskuvan kannalta on loogista, ellei peräti välttämätöntä, että Lukašenkan ja Putinin kesäkuun 2022 tapaamisessa sovittiin nimenomaan valkovenäläisten Su-25-hävittäjien modernisoinnista Venäjällä ja etäiskukykyä kohottavien Iskander-M-ohjuskompleksien lisäämisestä Valko-Venäjällä (PRB 2022d). 1980-luvulla palveluskäyttöön otetun konemallin modernisaation onnistumista sopii toki epäillä, piinaahan Venäjää pakotteista kumpuava komponentti- ja virtapiiripula.

Samoihin aikoihin kehitettyä MiG-29-hävittäjämallia käyttävät kymmenen vuoden takaisen päivitysten myötä yhä lukuisat maat. Esimerkiksi Valko-Venäjän kahden laivueen yhteensä 24 koneen toimintasuuntana on Puola ja Liettua (Muzyka 2021, 12). Vaikka länsimaidenkaan hävittäjäkehitys ei ole ollut ongelmatonta, mistä kertovat muun muassa F-35-hävittäjiin liittyvät toimintaepävarmuudet, Venäjällä kärkihävittäjäksi kaavailun Su-57:n kalleus (Axe 2021) siirtää sikäläisen kehitystyön fokuksen vanhempiin Su-30- ja Su-35-malleihin – jos niihinkään Ukrainan-invaasiosta seuranneiden lisäsanktioiden vuoksi. Viimeksi mainitussa tapauksessa Valko-Venäjän Su-25-hävittäjien päivitysmahdollisuudet yhtä lailla ohenevat.

Valko-Venäjän maavoimien varustetilanne ei liioin eroa ilmavoimista, paitsi että niukkuus jakautuu kahtaalle: läntinen sotilasalue vastaa ylisuuresta Puolan-Liettuan toimintasuunnasta ja luoteinen sotilasalue turhan laajan Liettuan-Latvian toimintasuunnan puolustuksesta

(Muzyka 2021, 5–6). Toisaalta katsauksen laatimishetkellä syyskuun alussa tykistöaselaji osoittautui hyvin kenttäkelpoiseksi, vaikkei aina tekniikan kärjeksi. Erikoismiesten ja aliupseerien panssari- ja tykistökoulutuksessa 72. Kaartin yhdistetyssä koulutuskeskuksessa suoritettiin ammuntoja muun muassa ”Gvozdika”-, ”Akatsija”- ja ”Giatsint”- sekä Suomenkin puolustusvoimien kevyeen tykistökaluun kuuluvilla 122H63-haupitseilla (MORB 2022b).

Huomionarvoista on, ettei Valko-Venäjän etelän toimintasuunnassa pitkään ollut omaa sotilasaluetta. Tämä puute poistui toukokuussa 2022, kun Ukrainan tapahtumien seurauksena ylipäällikkö päätti ja tiedotti sen perustamisesta. Sitä ennen rajavartijat partioivat tuhannen kilometrin pituista eteläosaa, mutta paniikinomaiseen korjausliikkeeseen viittaa Lukašenkan turvallisuusneuvostossa vielä erikseen peräänkuuluttama erikoisjoukkojen ja pataljoonan taisteluosastojen rotaatio etelärajalle (PRB 2022e).

Vaikka kaikki mainitut joukot kiertäisivät vuorollaan ”rintamavastuussa” etelässä ja kaakossa Ukrainan rajalla, määrällisesti vahvuus ei kohoa merkittäväksi. Erikoisjoukot Brestissä, Vitsebskissä ja Marina Horkassa Minskin lähellä käsittävät yhteensä vajaat 7 000 sotilasta, siis kolme alimääräistä maahanlaskuprikaattia asianomaisine tukiyksiköineen. Toki se, että sotatilanteessa nämä yksiköt suoraan Valko-Venäjän yleisesikunnan alaisina alistettaisiin sekä omista maavoimista että Venäjän 1. Kaartinpanssariarmeijasta muodostettavalle alueelliselle yhtymälle, edesauttaisi operointia missä tahansa konfliktissa. (Muzyka 2021, 2, 10.)

Toiseksi, sikäli kuin Ukrainan tietoihin (HURMOU) samaisen panssariarmeijan merkittävistä menetyksistä on uskominen, kaavailtu sodanaikainen voimayhtymä on käytännössä lamautettu. Olipa väitetty tappiosuuruusluokka sotapropagandaa tai ei, on ilmeistä, että tähtäyslinjaa korkeammalla lentävä ja panssarin läpäisevä NLAW-torjuntaohjus on ylitsepääsemätön este tälle kalustolle.

Kolmanneksi, vanhojen sotilasalueiden yhteenlaskettu koulutus tuottaisi enintään seitsemän mekanisoitua ja neljä panssaripataljoonaa, eli 240 kpl T-72-panssarivaunuja sekä 560 kpl BMP-1- tai BMP-2-mallisia panssaroituja miehistönkuljetusajoneuvoja (Muzyka 2021, 7). Esimerkiksi elokuun lopulla 339. Kaartin erillinen mekanisoitu pataljoona suoritti taktiset harjoituksensa kyseisellä kalustolla (MORB 2022c), mutta tosiasiaa puhe on samoista vanhenevista malleista, joita Ukrainassa on tuhoutunut sadoittain. Mikä pahinta, maantiede ei myöskään suosi: jos yksin Latvian-vastaisen 200 kilometriä pitkän rajan puolustus on ylipääsemätön tehtävä luoteiselle sotilasalueelle, miten viisinkertaisen pituuden turvaaminen onnistuisi toistaiseksi vasta rakentuvalta eteläiseltä?

Sodaton sivusta

On luultavaa, että haaliakseen massaa uudelle sotilasalueelle Minsk ilmoitti maavoimien määrävahvuuden nostosta 80 000 sotilaaseen (HŠZSU). Silti on syytä kysyä, kuinka ja mistä uudet rekrytit löytyvät. Kuten Muzyka (2021, 7) huomauttaa, nykyään toimivien operatiivisten yksiköiden pelkkä kirjavahvuus edellyttäisi 12 000 sotilaan lisäystä, eli kokonaisrekrytointitarve on 47 000.

Noston jälkeen tilanne vastaisi 1990-luvun puoliväliä, jolloin vahvuus oli 85 000 sotilasta. Ukrainan tapahtumien valossa sopii aprikoida, suunniteltiinko tätä alun perin vai törmättiinkö rekrytointitarpeeseen olosuhteiden pakosta. Viestinnän kannalta on tietenkin huomattava, että riippumatta todellisesta asiaintilasta, julkilausuttu tahtotila yhtä kaikki signaloi Valko-Venäjän puolustautumisaikeita ja parhaassa tapauksessa toimii ehkäisevänä pelotteena.

Samaa korosti puolustusministeri Hrenin toukokuussa heti joukkojen lisäyksen tultua ilmi: asevoimat ovat ”sotaa ennaltaehkäisevä instrumentti” eikä Valko-Venäjä uhkaa ketään. Puolustusministerin mukaan maa haluaa elää ja kehittyä rauhassa, itsenäisenä ja riippumattomana. (Belta 2022a.) Silti kokonaisen uuden sotilasalueen perustaminen lievimmilläänkin implikoi vakavaa muutosta turvallisuusympäristössä. Termistö ja ylätyyliset sanavalinnat ovat myös miltei identtisiä statukseltaan selkiytymättömän Transnistrian tasavallan presidentin Vadim Krasnoselskin puheiden kanssa (ks. esim. vuoden 1992 sodan puhkeamisen muistopäivän 2.3.2022 puhe Dubšarissa/Dubossaryssa, PSPPMR), ja toisistaan tietoisina tai ei, käyttämällä niitä sekä Hrenin että Krasnoselski viestivät oikeutetun vapauden olevan uhattuna.

Valkovenäläisten reserviläisten kutumisesta palvelukseen ei juuri keskustella, mihin lienee syynä liikekannallepanon edellyttämä sota- tai poikkeustila. Myös tässä heijastuu tiivis suhde Moskovaan, vaikka Putin katsauksen viimeistelyn aikana ukaasin osittaisesta liikekannallepanosta antoikin. Koska Venäjän presidentti puhui ukaasin ja runsaan viikkoa myöhemmän Donetskin, Luhanskin, Zaporizžjan ja Hersonin alueiden Venäjään-liittämisen yhteydessä Ukrainan-invaasiosta yhäti ”erikoisoperaationa” (Kremlin 2022a; 2022b), myös Minskin sanavaranto on rajoitettu. Omavaltainen sodanjulistus signaloisi toki Minskin kaaderien itsenäisyyttä Moskovasta, mutta iskisi vasten Kremlin kasvoja, eikä Valko-Venäjä ylipäänsä kestäisi yhteentottoa Ukrainan kanssa.

Mitä ilmeisemmin kysymys on jonkinasteisen kansalliskaartin luomisesta. Puolustusministeri Hrenin esimerkiksi aprikoi alueellisen puolustuksen ”mahdollisesti ratkaisevaksi” nykyajan konflikteissa ja tervehti riemulla asianmukaista kiinnostusta niin hallintoalueilla kuin piireissä (Belta 2022b). Eri kysymys on, riittävätkö ajoittaiset ampumaharjoitukset harjaannuttamaan aluepuolustusjoukkoja varsinaisiin sota-aikaisiin tehtäviinsä.

Vaikka Valko-Venäjän ilmoittaman 35 000 sotilaan lisäyksen jakautumista eri aselajeihin voi toistaiseksi vain spekuloida, varmaa on, etteivät kaikki päädy alueelliseen puolustukseen. Hrenin ilmoitti asevoimien kehityksen painopisteeksi erikoisjoukot (Belta 2022c), ja ylipäällikön sinänsä tavanomainen tervehdys samaisille sotilaille ammattikunnan juhlapäivänä 2.8.2022 korosti niin ikään erikoisjoukkojen menneisyyttä ja tulevaisuutta Valko-Venäjän armeijan eliittinä (PRB 2022f). Toisin sanoen, fokus kohdistuu niihin samoihin prikaateihin, jotka ovat sodan puhjetessa alistettuja Kremlin komentoon.

Mutta vaikka kaikki uudet rekrytoinnit sijoittuisivat erikoisyksiköihin nykyisten 7 000 sotilaan täydennykseksi, yhteensä 42 000 miehen kokonaisuudella merkittäviä operaatioita tuskin haluttaisiin toimeenpanna – saati kyettäisi ylläpitämään – tuhat kilometriä leveällä kaistalla. Aivan samoin kuin Transnistriassa majaan Venäjän operatiivisen ryhmän 2 000 taistelijaa (Straučiu et al. 2021, 113) lounaassa, Valko-Venäjän eteläiselle sotilasalueelle sijoitettavat joukot määrästä riippumatta lähinnä rajaavat Kiovan poliittista, strategista, logistista ja taloudellista liikkumavaraa sekä lännessä että pohjoisessa. Sotilaallisesti ne myös sitovat tuhansia ukrainalaisia itä- ja etelärintamilta heikentäen Kiovan kykyä vastahyökkäykseen esimerkiksi Hersonissa ja Donetskissa.

Päätelmät

Sen jälkeen kun Venäjä veti Kiovan ja Tšernihivin suuntaan operoineet joukkonsa pois valkovenäläiseltä Homelin alueelta, arviot Valko-Venäjän sotilaallisesta asemasta ovat olleet yllättävän vähäisiä. Maantieteellisesti Venäjän vetäytyminen siirsi ”erikoisoperaation” painopisteen itään ja etelään, siis samalle reitille, jota pitkin Venäjän keisarikunta ammuin

laajeni nyky-Moldovan länsirajalle Prutille. Venäjä hyödyntää yhä valkovenäläistä maaperää ilma- ja ohjusiskujen lähtöalueena ja mailla on yhteinen ilmapuolustus, jonka ajanmukaisuus tosin nojaa venäläisyksiköiden varaan.

Vaikka Minsk päätti eteläisen sotilasalueen perustamisesta ja ilmoitti lähes kaksinker- taistavansa sotilasvahvuutensa, asevoimien krooninen miehistöpula ja vanhentunut kalusto sulkevat pois laajamittaiset operaatiot. Täten presidentti ja ylipäällikkö Lukašenkan puheet venäläisistä ja valkovenäläisistä veljinä sekä näiden yhteisestä armeijasta kilpistyvät reaaliolosuhteisiin – paitsi erikoisjoukkojen osalta, jotka nekin ovat sotatilassa Moskovan komennossa. Toki Valko-Venäjän puolustusministeri Hrenin vakuutti armeijan olevan ensi sijassa sodan ennaltaehkäisijä ja valkovenäläisten haluavan elää rauhassa, muttei täsmentänyt, mikä tätä uhkaa ja miten.

Pelkkä ilmoitus maavoimien kasvattamisesta ja päätös uudesta sotilasalueesta implikoivat tietenkin puolustusalltiutta, mutta paljastavat samalla puutteet. Valko-Venäjällä ei ole tahtoa eikä kykyä osallistua Ukrainan-invaasioon, eivätkä venäläiset sen varaan laskekaan. Minskin tasapainoileva rooli pikemminkin muistuttaa Transnistrian vastaavaa – maan asevoimien taisteluvalmius on heikko, mutta silti ne sitovat Ukrainan voimia ja patoavat Kiovan liik- kumavaraa.

Viitteet

1 BRIAA käsittelee 25 tekstissään Valko-Venäjän ja Venäjän integraatiota 1990-luvulla taloudellisesta, poliittisesta ja strategisesta näkökulmasta, mutta tarkemmin viittaa vain valikoituihin teksteihin.

Lähteet

Axe, David (2021), Russia Is Working on a New Stealth Fighter It Probably Can't Afford, *Forbes* 28.5.2021. <https://www.forbes.com/sites/davidaxe/2021/05/28/russia-is-working-on-a-new-stealth-fighter-it-probably-cant-afford/?sh=3cbeeb434634> (Tarkistettu 30.9.2022).

BH (Belaruski Hajun) = Minimum 631 raketa byla zapuščena iz Belarusi po Ukraine: Hronologija vsei raketnoi bombardirovki Ukrainy s territorii Belarusi, 4.5.2022. https://t.me/Hajun_BY/4416 (Tarkistettu 30.9.2022).

Belta (Belaruskaje telegrafnaje ahentstva) 2022a = Hrenin: Uzbroyenyja Sily Belarusi – heta perš za usjo instrument neda puššennja vainy, Minsk 26.5.2022. <https://blr.belta.by/society/view/hrenin-uzbroenyja-sily-belarusi-geta-persh-za-use-instrument-nedapushchennja-vajny-115472-2022> (Tarkistettu 30.9.2022).

- Belta 2022b = Hrenin: u Belarusi mohuts stvaryts narodnaje apaltšenne i kolkasts abarontsau krainy pavjalitšytstva u razy, Minsk 27.5.2022 <https://blr.belta.by/society/view/hrenin-u-belarusi-moguts-stvaryts-narodnae-apalchenne-i-kolkasts-abarontsau-krainy-pavjalichytstva-u-115543-2022> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Belta 2022c = Hrenin: asnounym napramkam razvitstsjja belaruskaj armii stanuts sily spetsaperatsyi, Minsk 26.5.2022. <https://blr.belta.by/society/view/hrenin-asnounym-napramkam-razvitstsjja-belaruskaj-armii-stanuts-sily-spetsaperatsyj-115473-2022> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Drakokhrust, Yuri & Furman, Dmitri (2002), *Belarus and Russia: The Game of Virtual Integration. – Independent Belarus Domestic Determinants, Regional, and Implications for the West*. Ed. Margarita Mercedes Balmaceda, James Clem & Lisbeth Tarlow. Cambridge: HUP, 222–231.
- HŠZSU (Heneralni štab ZSU), Operativna informatsija stanom na 06.00 07.06.2022 štšodo rosijkoho vtrohennnja, 6.6.2022. <https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/posts/334457685533983> (Tarkistettu 30.9.2022).
- HURMOU (Holovne upravlinnja rozvidki Ministerstva oborony Ukrajiny), Do seredini bereznja zdalisja v polon blizko sta rosijksykh tankistiv, Kyjiv 16.5.2022. <https://www.facebook.com/DefenceIntelligenceofUkraine/posts/313311947646899> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Korosteleva, Elena A. & Lawson, Colin W. & Marsh, Rosalind J. (2003), *Contemporary Belarus between Democracy and Dictatorship*. London: RoutledgeCurzon.
- Kremlin 2022a = Obraščnenije Prezidenta Rossijskoj Federatsii, Moskva 21.9.2022. <http://kremlin.ru/events/president/news/69390> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Kremlin 2022b = Podpisanije dogovorov o prinjatii DNR, LNR, Zaporožskoj i Hersonskoj oblastej v sostav Rossii, Moskva 30.9.2022. <http://kremlin.ru/events/president/news/69465> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Kuzio, Taras (1997), *Ukraine under Kuchma: Political Reform, Economic Transformation and Security Policy in Independent Ukraine*. London: MacMillan Press LTD.
- Kuzio, Taras (2002), *Ukraine: Perestroika to Independence*. Second Edition. Houndmills and London: MacMillan Press LTD.
- Lamminparras, Nico (2014a), Mikä on Transnistria? Dnestrin moldovalaisen tasavallan synty & nykypäivä. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: HY.
- Lamminparras, Nico (2014b), Vain Venäjän vasalli? Transnistria EU:n ja Euraasian välillä. – *Tiede ja ase* 72:1, 42–74. Helsinki: Suomen Sotatieteellinen seura.
- Mikalajeu, Jan (2002), Vaikokovaje supratsounitsva Belarusi i Rasii. – *Belarуска-Rasijskaja integratsija. Analititšnyja artikuly*. Red. ei mainittu. Mensk: UP. Vydavetsva Entsyklapedyky, 370–378.
- Miranovitš, Jaugen (2003), *Nainoušaja historyja Belarusi*. Sankt-Petsjburg: Neuski prastsjah.
- MORB (Ministerstvo oborony Respubliki Belarus) 2022a = Belorusskije zenittšiki uspešno proveli bojevyje strelby... 26.8.2022 8.56. <https://www.facebook.com/mod.mil.by> (Tarkistettu 30.9.2022).
- MORB 2022b = Na 227-m obštšeoiskovom poligone kursanty 3-i gvardeiskoi... 7.9.2022 16.00. <https://www.facebook.com/mod.mil.by> (Tarkistettu 30.9.2022).
- MORB 2022c = Gvardeitsy 339 omb natšali podgotovku k dvustoronnemu... 24.8.2022 09.28 <https://www.facebook.com/mod.mil.by> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Muzyka, Konrad (2021), *The Belarusian Armed Forces Structures, Capabilities, and Defence Relations with Russia*. Tallinn: Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus.
- MWM (Military Watch Magazine) = Russian and Belarusian S-400s on NATO Frontlines Conduct Combat Readiness Drills, 17.7.2022. <https://militarywatchmagazine.com/article/after-shooting-down-ukrainian-targets-russia-s-s-400-missile-defence-units-in-belarus-conduct-combat-readiness-drills> (Tarkistettu 30.9.2022).
- Perepelitsa, Hrihoriy (1999), Belarusian-Russian integration and its impact on the security of Ukraine. – *Belarus at the crossroads*. Ed. Sherman W. Garnett & Robert Legvold. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, 81–104.
- PRB (Prezident Respubliki Belarus) 2022a = Tsyrymonija uskladannja kvetak i vjankou memaryjalnym komplekse "Kurgan Slavy", Minsk 3.7.2022. <https://president.gov.by/be/events/ceremoniya-vozlozheniya-cvetov-i-venkov-v-memorialnom-komplekse-kurgan-slavy-1656849679> (Tarkistettu 30.9.2022).
- PRB 2022b = Sustretšaz s Dzjaržaunym sakratarom Saveta Bjaspeki Belarusi Aljaksandram Valfovitišam, Minsk 20.9.2022. <https://president.gov.by/be/events/vstrecha-s-gosudarstvennym-sekretarem-soveta-bezopasnosti-belarusi-aleksandrom-volfovichem-1663679586> (Tarkistettu 30.9.2022).

- PRB 2022c = Vinšavanne narodu Ukrainy z Dnjom Nezaležnasti, Minsk 24.8.2022. <https://president.gov.by/be/events/pozdravlenie-narodu-ukrainy-s-dnem-nezavisimosti-1661324650> (Tarkistettu 30.9.2022).
- PRB 2022d = Perahavory z Prezidentam Rasio Uladzimiram Putsinyim, Minsk 25.6.2022. <https://president.gov.by/be/events/peregovory-s-prezidentom-rossii-vladimirom-putinyim-1656180741> (Tarkistettu 30.9.2022).
- PRB 2022e = Narada pa pytannjah zabešpatšennja vajennai bjaspeki, Minsk 26.5.2022. <https://president.gov.by/be/events/soveshchanie-po-voprosam-obespecheniya-voennoy-bezopasnosti-1653571542> (Tarkistettu 30.9.2022).
- PRB 2022f = Vinšavanne z Dnjom desantnikau i sil spetsyjalnyh aperatsyi Uzbrojenyh Sil, Minsk 2.8.2022. <https://president.gov.by/be/events/vinshavanne-z-dnyom-desantnikau-i-sil-specyjalnyh-aperacyy-uzbroenyh-sil> (Tarkistettu 30.9.2022).
- PSPPMR (Press-služba Prezidenta Pridnestrovskoi Moldavskoi Respubliki) = Prezident prinjal utšastije v traurno-pamjatnom mitinge «Pamjat netlenna», Tiraspol 2.3.2022. https://www.youtube.com/watch?v=_huusOMcq5Y (Tarkistettu 30.9.2022).
- Siljander, Pauli (1995), Teksti ja todellisuus – laadullisten aineistojen tulkinnan edellytyksistä. – *Ihmistieteiden 1990-luvun metodologiaa etsimässä. Keskustelua kasvatus- ja sosiaalityieteiden 1990-luvun metodologiasta*. Toim. Jari Eskola, Jukka Mäkelä & Juha Suoranta. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 111–130.
- Strauțiu, Eugen & Melinte, Mihai (2021), Grupul operativ al trupelor ruse și misiune de pacificare Transnistreană. – *Anuarul laboratorului pentru analiza conflictului Transnistrean* 5:1, 108–121.
- Šuškevič, Stanislau (2012), *Moja žizn, krušenije i voskrešenije SSSR*. Moskva: ROSPEN.
- Tsihamirau, Aljaksandr (2002a), Rasiya u vonkavai palitytsy afitysinaha Mensku. – *Belaruska-Rasijskaja integratsyja. Analityšnyja artikuly*. Red. ei mainittu. Mensk: UP. Vydavetsva Entsyklapedyks, 347–351.
- Tsihamirau, Aljaksandr (2002b). Belarus u vonkavai palitytsy Rasio. – *Belaruska-Rasijskaja integratsyja. Analityšnyja artikuly*. Red. ei mainittu. Mensk: UP. Vydavetsva Entsyklapedyks, 327–346.
- Turonak, Juri (2006). *Madernaja historyja Belarusi*. Vilnja: Institut Belarusistyki.